



# YMPÄRISTÖKASVATUS- SUUNNITELMA

HEINOLAN SEURAKUNTA †

Eija Leskinen (toim.)2009  
Ympäristötyöryhmä (päivitt.) 2013

# YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMAN SISÄLTÖ

1. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TEOLOGISET LÄHTÖKOHDAT
2. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TARKOITUS
3. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TAVOITTEET
4. YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA
5. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN
6. YMPÄRISTÖKASVATUS ERI TYÖMUODOISSA
  - 6.1. VARHAISKASVATUS
  - 6.2. VARHAISNUORISOTYÖ
  - 6.3. NUORISOTYÖ – RIPPIKOULUTYÖ – KOULUTYÖ
  - 6.4. AIKUISTYÖ
  - 6.5. DIAKONIA
  - 6.6. LÄHETYSTYÖ
  - 6.7. MUSIIKKITYÖ
  - 6.8. SAIRAALASIELUNHOITO
  - 6.9. JUMALANPALVELUSELÄMÄ
7. TYÖMUOTOJEN VASTUUHENKILÖT
8. MUUN ORGANISAATION YMPÄRISTÖKASVATUS
9. MENETTELY SEURANNAN, ARVIOINNIN JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN JATKUVUUDEN TAKAAMISEKSI
10. VINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN
11. YMPÄRISTÖKASVATAJAN KYMMENEN KULTAISTA OHJETTA
12. LINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

LÄHTEET

***Herra asetti ihmisen Eedenin puutarhaan  
viljelemään ja varjelemaan sitä.***

***1. Moos 2:15***

# 1. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TEOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

## 1.1. Luomakunta

Evankelis-luterilaisen kirkon ympäristökasvatus perustuu kristilliseen luomisuskoon, joka määrittelee ihmisen ja Jumalan, ihmisen ja ihmisen sekä ihmisen ja luonnon välisen suhteen toisiinsa. Näihin suhteisiin kuuluvat: luonnon merkitys ihmiselle ja ihmisen oma vastuu ympäristöstä ja toisesta ihmisestä sekä ihmisen vastuu luonnosta ja toisesta ihmisestä Jumalalle.

Apostolisessa uskontunnustuksessa (siinä, joka kirkoissa useimmiten luetaan) tunnustamme uskovamme ”Jumalaan, Isään, Kaikkivaltiaaseen, taivaan ja maan Luojaan”. Pohjana ovat Raamatun luomiskertomukset. Niiden tarkoitus ei ole kuvata luomista luonnontieteen kielellä ja käsitteillä, vaan enemmänkin osoittaa ihmisen paikka ja tehtävä luomakunnan **hallinnassa, varjelussa ja vastuullisessa käytössä**.

Ympäristökasvatuksen teologisten lähtökohtien tematiikka alleviivaa ympäristön tilan varjelmista. Viljelyn, varjelun ja rakkauden kaksoiskäskyn (”Rakastaa Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi”) piiriin tulee sisällyttää nekin sukupolvet, jotka ovat vasta edessäpäin:

Jos maapallon nykyinen ikä ajatellaan yhdeksi vuodeksi, astui ensimmäinen ihminen maailmannäyttämölle joulukuun viimeisenä päivänä klo 23. Kirjallisia tietoja ihmisestä on jäänyt talteen viimeisen minuutin ajalta. Nykyinen tekniikan aikakausi on tässä mittakaavassa muutaman sekunnin mittainen.

Sanotaan, että noitten viimeisten sekuntien aikana ihminen on kuitenkin ehtinyt tuhota huomattavan osan tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksista.<sup>1</sup>

Kristillisen ympäristökasvatuksen tavoitteena on, että ihminen etsii ja toteuttaa ympäristömyönteistä elämäntapaa yhdessä toisten ihmisten kanssa Jumalan luomana ja Jumalalle vastuullisena olentona. ”Kirkot ovat arvovaikeuttajia yhteiskunnissaan muun muassa kasvatustyön kautta. Ympäristöuhkien edessä kristillisten yhteisöjen tulee uudistua hengellisesti ja toteuttaa myös käytännön ratkaisuisaan ekologista vastuuta”.<sup>2</sup>

Ympäristökasvatusta tulee toteuttaa seurakunnan kaikissa työmuodoissa ja johdon tulee sitoutua ympäristökasvatuksen edistämiseen. Parhaimmillaan ympäristökasvatus toteutuu läpäisyperiaatteella kaikessa toiminnassa.

Ympäristökasvatuksessa tulee huomioida ympäristökäsitteen monet ulottuvuudet, kuten teologinen, ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen, eettinen ja esteettinen ympäristö. Ympäristökasvatuksen lähtökohta on kirkon uskon teologinen tulkinta. Teologisen arvioinnin lisäksi ympäristökasvatuksessa kiinnitetään huomiota luontoon, ihmisten elämäntilanteeseen sekä vallitsevaan kulttuuriin. Myös taloudellisia arvoja arvioidaan kirkon uskon näkökulmasta, jolloin pidetään esillä myös kristillistä etiikkaa.

---

<sup>1</sup> Vuorinen 1983, 96.

<sup>2</sup> Kainulainen 2010, 70.

## 1.2. Usko ja elämäntapa

Kirkon ympäristödiplomilla on samat hengelliset ja teologiset lähtökohdat kuin kirkkomme ilmasto-ohjelmalla: kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuus.<sup>3</sup>

### 1.2.1. Kiitollisuus

”Metsä on kirkkoni” on monen suomalaisen kokemus ja yksinkertainen uskontunnustus. Hänen suhteensa luontoon perustuu kiitollisuuteen Jumalan luomasta kauniista luonnosta ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen sen kanssa. Se vastaan myös kristillisen teologian käsityksiä. Tämä kiitollisuus voi tulla myös muutosvoimaksi suojella luontoa ja tehdä omia käytännön ratkaisuja.<sup>4</sup>

### 1.2.2. Kunnioitus

Vakaumus, että kolmiyhteinen Jumala on luonut maailman, mahdollistaa ajatella sitä pyhänä paikkana. Tällainen asenne muuttaa nykyisiä käsityksiä ihmisen asemasta osana luontoa, suitsii ihmisen luontaista ahneutta ja suuntaa huomion vastuullisempaan elämään luomakunnan jäsenenä.

### 1.2.3. Kohtuus

Jeesus kutsui seuraajiaan yksinkertaisen elämäntavan toteuttajiksi. Siihen kuuluu olennaisien asioiden erottaminen turhanpäiväisistä tarpeista. Ihminen voi näin olla osa todellista vastakulttuurista kohtuuttomalle kulutuskeskeisyydelle. Eikä se vaadi mahdottomia: hiljentymistä, rukousta, kohtuullisia elämäntapoja ja eettisiä valintoja. Laatu voi korvata määrän.

Lähdekirjallisuus:

Heinolan seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma 2009. Koonnut Eija Leskinen.

Kainulainen, Pauliina: Teologia kannustaa ja haastaa. – Ympäristökasvatus seurakunnissa. Toim. Sipiläinen, Ilkka & Tukeva, Pekka. Helsinki: Kirjapaja 2010.

Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma 2008. Kirkkohallitus.

Kouvolan seurakuntayhtymän ympäristökasvatussuunnitelma 2012-2019.. Luku 2: Ympäristökasvatuksen teologiset lähtökohdat. Laatinut Marko Marttila.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012. Kirkkohallitus.

Vuorinen, Ilpo: Uskon aapiskirja. Helsinki: Kirjapaja 1983.

---

<sup>3</sup> Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, 14.

<sup>4</sup> Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Suomen ev-lut kirkon ilmasto-ohjelma 2008, 38.

## **2. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TARKOITUS**

Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan elinikäistä oppimisprosessia, jossa ihmiset tulevat tietoisiksi ympäristöstä ja ympäristökysymyksistä ja myös omista rooleistaan ympäristön hoitajina ja säilyttäjinä – viljelijöinä ja varjelijoina.

Heinolan seurakunnan ympäristökasvatuksen tarkoituksena on, että seurakuntalainen ymmärtää ihmisen osaksi luomakuntaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä. Kasvatuksen tulisi kehittää seurakuntalaisen teologista ajattelua, herättää kiinnostusta luonnonympäristöön sekä edistää seurakuntalaisen luonnon monimuotoisuutta säilyttävää ja ympäristövastuullista käyttäytymistä.

Tämä globaali oikeudenmukaisuus ja sen toteuttaminen seurakunnan toiminnassa on tärkeä osa Kirkon ympäristödiplomia. Kirkon ympäristödiplomi on luomakunnan varjelemisen apuna ja sen ensimmäinen versio kehitettiin Kirkkohallituksen Diakonia- ja yhteiskunnallisen työn osastolla 2001.

## **3. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TAVOITTEET**

Ympäristökasvatuksen tavoitteena Heinolan seurakunnassa on kasvattaa ihmisiä tietoisuuteen ja huoleen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten ja ekologisten tekijöiden riippuvuudesta toisistaan ympäristössämme. Tavoitteena on myös luoda yksilöille, ryhmille ja koko yhteiskunnalle uusia ympäristöön liittyviä toimintamalleja.

Seurakunnan ympäristökasvatus perustuu kristilliseen luomisuskoon. Kaikella luodulla on myös itseisarvo. Jumalan siunaamaa ei saa kohdella miten hyvänsä – Raamattu opettaa kohdellista elämäntapaa.

## **4. YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA**

Ympäristödiplomin mukainen ympäristökasvatussuunnitelma on Heinolan seurakunnan laatima toimenpide-ohjelma, joka antaa konkreettisen työkalun ympäristökasvatuksen toteuttamiselle seurakunnassa yhdessä ja erikseen eri tehtäväalueilla.

## **5. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN**

Ympäristökasvatuksen tulisi olla myös konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta. Hyvässä ympäristökasvatuksessa yhdistyvät tieto, tunne ja toiminta, jolloin kasvatuksen tavoitteita ovat:

1. Tuetaan käsitystä omasta itsestä osana luontoa.
2. Tuetaan ilon ja innostuksen kokemista luonnossa.
3. Tuetaan käsitystä omasta itsestä osana ympäröivää ihmisyhteisöä ja yhteiskuntaa.

4. Tuetaan oman roolin kokemista merkitykselliseksi omassa lähipiirissä, työyhteisössä ja koko yhteiskunnassa.
5. Tuetaan luottamuksen syntymistä omiin ja yleisiin vaikutusmahdollisuuksiin.
6. Tuetaan tietoisuuden muodostumista olemassa olevista ympäristöongelmista.
7. Opitaan näkemään ympäristöongelmien taustoja ja oman toiminnan kytkeytymistä niihin.
8. Analysoidaan ja arvioidaan kriittisesti omia toimintatapoja.
9. Opitaan ympäristövastuullisempia, kestävämpiä toimintamalleja.
10. Iloitaan omasta ympäristöystävällisestä toiminnasta, jonka avulla saadaan aikaan muutoksia ja pystytään vaikuttamaan ympäristöä koskeviin asioihin.

## **6. YMPÄRISTÖKASVATUS ERI TYÖMUODOISSA**

Kristillisen ympäristökasvatuksen tulee painottaa ihmisen vastuullisuutta Jumalan edessä, luonnon suojelua ja elinympäristöjen vaalimista sekä tukea lapsen ja nuoren kasvua aktiiviseksi ja kestäväan elämäntapaan sitoutuneeksi seurakunnan jäseneksi.

Seurakuntalaisiin ja muihin sidosryhmiin kohdistuva ympäristökasvatus on seurakunnan ulkoista ympäristökasvatusta. Maailmanlaajuinen oikeudenmukaisuus merkitsee, että ihmisen tulee kantaa vastuunsa suhteessa lähimmäiseen sekä lähellä että kaukana. Ihminen on vastuussa niin tekemisistään kuin tekemättä jättämisistään. Kristillisen oikeudenmukaisuuden pohjana on Uuden testamentin sanoma, jossa kristittyjä kehoitetaan keskinäiseen jakamiseen ja vastuuseen kaikista lähimmäisistä.

### **6.1. VARHAISKASVATUS**

Varhaislapsuus muodostaa tärkeän ajan oppia arvoja ja elämäntapaa. Kasvatuksessa tulee ottaa huomioon lapselle ominainen tapa oppia. Pieni lapsi kokee ympäröivän maailman aistien kautta (haistaa, maistaa, koskettaa). Kasvatuksessa tulee huomioida, että tiedollisen aineksen lisäksi tuetaan myönteisiä tunteita luontoa kohtaan, kokemuksellisuutta ja luontoherkkyttä.

Tärkeää on turvallisuudentunteen ja luottamuksen syntyminen. Aikuisten myönteinen usko tulevaisuuteen ja ympäristöuhkiin antaa lapsellekin rohkeutta kohdata tuleva elämä myönteisenä mahdollisuutena. Lapselle tulisi antaa jo varhaisessa vaiheessa mahdollisuus oppia mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittavaan elämisen malliin. Lapsen tulisi oppia arvostamaan omaa elinympäristöään ja hänen tulisi saada mahdollisuus tutustua omaan lähiympäristöönsä luontoon.

## Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

Varhaiskasvatus on lainannut osan ympäristökasvatustavoitteestaan Suomen luontoliitolta. Samalla tavoin kuin jokaisella ihmisellä on oma arvonsa toisten ihmisten arvostuksista riippumatta, on jokainen eliö arvokas juuri sellaisena kuin se on. Luontoliiton tavoitteet on kiitetty 4 T:hen (*Lähde: Lapsen vuoro kulkea ja kuljettaa. Lapsen ympäristökasvatus luontokerhotoiminnassa. Luonto-Liitto ry 2000.*):

- Tunne.** Oma luontosuhde. Toiminta luonnossa vaikuttaa merkittävästi luontosuhteen kehittymiselle.
- Tieto.** Lapsi on kiinnostunut luonnosta ja ymmärtää ihmisen riippuvuuden siitä. Lapsi ymmärtää omien tekojensa vaikutuksen ympäristöön.
- Tahto.** Lapsessa kehittyy usko ja ajatus siitä, että hän voi vaikuttaa oman lähiympäristönsä asioihin.
- Toiminta.** Lapsi käyttäytyy kunnioittavasti luontoa ja ympäristöä sekä muita ihmisiä kohtaan.

## Varhaiskasvatuksen konkreettiset tavoitteet:

- Ympäristökasvatusta pidetään ympärivuotisena, luontevana ja tärkeänä osana toimintaa.
- Roskien lajittelua parannetaan.
- Paperinkulutusta vähennetään toimistoissa sekä työntekijöiden välisessä tiedonsiirrossa.
- Sähköistä tiedonkulkua lisätään yhteistyökumppaneiden sekä toiminnan piirissä olevien perheiden suuntaan paperisen tiedottamisen tai dokumentoinnin sijaan.

## Varhaiskasvatuksen konkreettiset toimenpiteet:

- Tutustutaan lähiympäristöön, luontoon ja eläinten elämään kaikkina vuodenaikoina. - seurataan muurahaispesän elämää, osallistutaan lintujen talviruokintaan, tehdään pieniä luontoretkiä, pidetään hartaushetkiä luonnossa jne.
  - Kerhopisteissä lajitellaan roskat huolellisesti. Lapsia neuvotaan ja opastetaan jätteen lajittelussa.
  - Kierrätetään vaatteita ja leluja järjestämällä kirpputoreja.
  - Hyödynnetään kierrätysmateriaaleja monipuolisesti. (Yhteistyötahot mm. hienopuuseppä H. Saastamoinen, Finlayson)
  - Pyrimme löytämään uusia ”yhteistyökumppaneita” seurakunnan sisältä ajatukseen ”Toisen turha on toisen aarre” (esim. osin käytetyt kynttilät suntiolta, osin käytetyt osoitetarra-arkit virastosta jne)
  - Käytetään mahdollisimman paljon reilun kaupan tuotteita ja lähituotteita.
  - Eletään/käsitellään lasten kanssa ekotapahtumien vuosikelloa. Haastetaan ja informoidaan perheitä. (Esim. Earth Hour, ekopaasto, autoton päivä, luomakunnan sunnuntai, energiansäästöviikko, älä osta mitään päivä, jne...)
  - Käytämme kerhoissa vanhoja aikakauslehtiä sekä puhelinluetteloita askarteluissa

- Askartelemme kananmunakennoista, maitotölkeistä, jogurttipurkeista ja pilttipurkeista. Käytämme myös askarteluissa vanhoja nappeja.
- Luonnonmateriaaleista käytämme mm. neulasia, käpyjä, lehtiä, oksia ja kiviä
- Lahjoituksena saadut nahkapalat (triangelin nauhat, eläinten korvat, jne.)
- Jätelangoista pikkumattoja



## 6.2. VARHAISNUORISOTYÖ

### Varhaisnuorisotyön ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

- Lapsi ymmärtää oman vastuunsa luonnosta.
- Lapsi saa myönteisiä kokemuksia luonnosta vuorovaikutuksessa sen kanssa ja oppii tunnistamaan kotinsa lähellä olevan keskeisen lajiston. Hän oppii ymmärtämään eri laisten elinympäristöjen kuten metsän, pellon, kaupungin merkityksen eläimille, kasveille ja ihmisille. Lapsi oppii näkemään ympäristössä olevia kauneusarvoja.
- Lapsi tietää miten lähiluontoa ja asuinympäristöä voidaan vaalia ja suojella. Hän oppii toimimaan ympäristöystävällisesti, huolehtimaan lähiympäristöstään ja suojelemaan luontoa sekä tuntee jokamiehen oikeudet ja velvollisuudet. Hän ymmärtää myös, että ympäristöä suojeleva elämäntapa on arvokas ja se on opeteltavissa.
- Lapsi tuntee Raamatun kertomuksia luonnosta ja sen käytöstä. Lapsi ymmärtää, että kristillinen ihmiskäsitys ja luonnon kunnioittaminen liittyvät toisiinsa. Lapsi oppii tulkitsemaan omaa ja läheistensä luontosuhdetta Raamatun ja kristillisen perinteen näkökulmasta.

### Varhaisnuorisotyön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

#### Leirit ja retket

- Jokamiehen oikeuksista ja velvollisuuksista kertominen
- Luontokasvatusta, luomistyön arvostusta
- Keittiöhenkilökunta huolehtii ekologisuudesta: astiat, tarjottavat, kierrätys
- Linja-autokuljetusten järjeistäminen: tuonti ja haku
- Lasten opettaminen kierrätykseen: roskakorit
- Luonnon materiaalien järjevä käyttö esim. askarteluissa
- Kartonkien ja papereiden uusiokäyttö
- Pelivälineistä huolehtiminen
- Turhat valot ja virtalaitteet pois päältä

#### Kerhot ja tapahtumat

- Jokamiehen oikeuksista ja velvollisuuksista kertomista
- Kerho-ohjelmissa ja hartauksissa luonto- ja luonnon hoitamiseen liittyviä aiheita
- Luontoretkeä
- Kalastuskerho
- Siivoustalkoita
- Kerhoissa esim. kynttilöiden tekemistä jämäkynttilöistä
- Kierrätystä eri kerhoissa: esim. pienoismallikerhot (käsittely/vaaralliset aineet lukollisissa ja ilmastoiduissa tiloissa) ja kokkikerhot (biojätteet)
- Luontoaiheiset raamatunkertomukset
- Kerho-ohjaajien valistaminen ja ohjaaminen esikuviksi tytöille ja pojille
- Omien jälkien siivous!

### 6.3. NUORISOTYÖ – RIPPIKOULUTYÖ – KOULUTYÖ

Tavoitteena on, että nuori oppii arvostamaan ja vaalimaan luomakunnan monimuotoisuutta. Nuori oppii liikkumaan luonnossa sekä havainnoimaan ja tutkimaan luontoa maastossa eri vuodenaikoina. Ulkona tapahtuvassa oppimisessa nuoren tulee saada myönteisiä elämyksiä ja kokemuksia luonnosta sekä oppia havainnoimaan ympäristöä, niin että hänen ympäristölukutaitonsa kehittyy ja hän harjaantuu ympäristöystävällisen toimintaan ymmärtäen luonnon monimuotoisuuden merkityksen.

Nuori ymmärtää itsensä oman elämänsä, yhteiskunnan ja ympäristön muokkaajana sekä oppii ymmärtämään ihmisen toiminnan riippuvuutta ympäristön tarjoamista mahdollisuuksista maapallolla. Hän ymmärtää, että luonnolla ei ole vain käyttöarvoa, vaan myös itseisarvo, joka perustuu Jumalan luomistyöhön ja vaikutukseen koko luomakunnassa. Nuori tunnistaa kristilliset eettiset normit, periaatteet ja arvot sekä osaa pohtia ja soveltaa niitä arkipäivän elämäntilanteissa. Nuori osaa Raamatusta lukiessaan tehdä havaintoja luonnon ja ihmisen suhteesta Raamatusta. Nuori oppii ymmärtämään kristillisen uskon käsityksen luonnon pyhydestä ja koskemattomuudesta. Hän myös ymmärtää valitun elämäntavan merkityksen luonnonsuojelun kannalta ja hän oppii vaikuttamaan kristillisen arvopohjan perustalta yhteiskunnallisissa ympäristönsuojelun kysymyksissä.

Rippikoulutyössä oppitunteja pidetään luonnosta ja luomakunnasta, järjestetään metsäkirkkoja ja opetellaan lajittelemaan jätteet. Rippikoulun eettisen opetuksen tarkoituksena on nuorten harjaannuttaminen arvioimaan elämäntilanteisiin sisältyviä moraalisia kysymyksiä, jolloin ympäristökysymykset ja ihmisen luontosuhde ovat yksi tärkeä teema.

#### **Nuorisotyön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:**

- Nuoria opetetaan ja vaaditaan lajittelemaan jätteet.
- Toimistolla on myös paperinkeräys.
- Toiminnassa Arkilla ja leireillä koko ajan pullokeräys
- Arkilla on tuikkukynttilöiden metallialusten keräys
- Kartonkien ja papereiden uusiokäyttö.
- Turhat valot ja virtalaitteet pois päältä.
- Toiminnassa käytetään pääsääntöisesti oikeita mukeja (pahvimukeja vain suurtapah-tumissa) ja Reilun kaupan kahvia.
- Arkin sisustuksessa on käytetty lähes täysin kierrätettyjä kalusteita.
- Kaikki reissut tehdään yhteiskuljetuksilla, yksityisautoilla ei lähdetä leireille tai festareille.
- Työntekijät käyttävät kimppakyytejä kokousmatkoilla aina, kun mahdollista.
- Pelivälineistä huolehtiminen.
- Ihminen luomakunnan vastuullisena ja varjelijana on aiheena esillä joka rippikoulussa ja siellä täällä nuorten toiminnassakin.

Tavoitteena on saada nuori vastuulliseksi yhteiskunnan jäseneksi, joka osaa valita oikein luonnon puolia pitäen tässä elämän valintatalossa.

## 6.4. AIKUISTYÖ

### Aikuistyön ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

- Aikuiset tuntevat Jumalan Luojana ja Isänä, ymmärtävät ihmisen osaksi luomakuntaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä.
- Seurakuntalaiset arvostavat itseään ja muita Jumalan luomina sekä noudattavat terveellisiä elämäntapoja.
- Aikuiset tahtovat olla mukana viljelemässä ja varjelemassa Jumalan luomaa maailmaa sekä siirtävät kristillisiä elämänarvoja tulevalle sukupolvelle.
- Aikuistyössä herätetään kiinnostusta luonnonympäristöön sekä ohjataan seurakuntalaisia luonnon monimuotoisuutta säilyttävään ja ympäristövastuulliseen käyttäytymiseen.
- Seurakuntalaiset kykenevät tekemään eettisesti ja teologisesti perusteltuja valintoja ihmisen ja luonnon suhteen sekä näkemään valintojen seurauksia.
- Seurakuntalaisia opastetaan kohtuullisuuteen ja yksinkertaiseen elämäntapaan sekä omastaan jakamiseen lähellä olevan ja kaukaisen lähimmäisen hyväksi.
- Seurakuntalaiset kokevat iloa ja kiitollisuutta luomakunnasta.
- Seurakuntalaiset arvostavat menneiden sukupolvien työtä sekä ymmärtävät ihmisen aseman luonnon ja rakennetun ympäristön historiassa.
- Aikuistyössä tuetaan aviopareja perheen säilymiseksi yhteiskunnan turvallisena perusyksikkönä.

### Aikuistyön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

- Ihminen luomakunnan viljelijänä ja varjelijana on esillä julistuksessa, raamattuopetuksessa sekä luento- ja keskustelutarjoissa.
- Julistuksessa pidetään esillä lepopäivän pyhittämisen ja muiden käskyjen merkitystä elämää varjelevana Jumalan tahtona.
- Raamattu- ja keskustelupiireissä etsitään yhdessä keskustellen kristillistä elämäntapaa ja arvioidaan omaa elämää Jumalan sanan valossa.
- Kylvön siunaus.
- Laavuhartaudet, luonto- ja patikkaretket
- Kirkkokahvilatoiminta tukemassa yhteisöllisyyttä.
- Haravointi ja muu talkootoiminta ympäristön kunnostamiseksi.
- Tarjoilujen järjestämisessä pyritään kohtuullisuuteen ja suositaan terveellisiä vaihtoehtoja.
- Yhteiskuljetukset ja kimppakyydit.
- Retkillä sekä ruska- ja hiihtomatkoilla tutustutaan eri paikkakuntien luontoon, kirkkoihin ja historiaan.
- Työntekijät ja vapaaehtoiset toimijat noudattavat työssään ympäristöarvoja, välttävät materiaalin tuhlausta ja lajittelevat jätteet sekä noudattavat kohtuullisuutta kaikessa toiminnassa.

## 6.5. DIAKONIATYÖ

Diakoniatyö on jo perusteiltaan vastuun kantamista lähimmäisistä. Heinolan seurakunnan diakonia on kristilliseen rakkauteen perustuvaa ihmisen kohtaamista antamalla hengellistä, sosiaalista, aineellista ja hoidollista tukea sitä tarvitsevalle sekä lähimmäisen vastuun edistämistä Heinolassa.

Lähimmäisvastuuseen kuuluu kokonaisvaltaisesti myös ihmisen elinympäristö. Tavoitteena on tukea ihmisen arkipäivässä selviytymistä ja siinä jaksamista. Diakoniatyöntekijät antavat kuuntelu- ja keskusteluapua elämän vaikeuksissa, ohjaavat esim. rahan käytössä ja myöntävät harkinnan mukaan ruoka-apua tai muuta aineellista apua.

### **Diakoniatyön ympäristökasvatuksen tavoitteet:**

#### **1. Diakoniatyöntekijäin omat työtavat**

- Yksityisautoilu minimiin; suositaan kimpakyytejä ja pyritään työtä suunnitteleamalla vähentämään ”edestakaisin ajoa”.
- Kiinnitetään huomiota sähkölaitteisiin; eivät turhaan päällä.
- Tarkastellaan paperin käyttöä; onko jokainen otettu kopio ja tuloste tarpeellinen?
- Materiaalihankinnoissa kiinnitetään huomio alkuperämaahan.
- Pyritään kierrättämään käyttötavaraa tilanteen mukaan; hyväntekeväisyys, kirpputori.
- Pyritään minimoimaan jätteen määrä ja huomioimaan oikea jätteiden käsittely omista työpisteissä.

#### **2. Leirit ja retket**

- Huolehditaan jätteiden oikeasta kierrätyksestä ja tiedotetaan leiriläisille/ retkeläisille asiasta.
- Vältetään kertakäyttöastioiden käyttöä.
- Suositaan yhteiskuljetuksia mahdollisuuksien mukaan.

#### **3. Asiakkaat**

- Myönnettyjä avustuksia tarkastellaan myös kestävän kehityksen näkökulmasta; ”oikeanlainen avustus oikeaan kohteeseen”.
- Neuvontaa ja opastusta tarjotaan esiin tulevien tilanteiden mukaan; tämä edellyttää diakoniatyöntekijän omaa tietoa ja hallintaa ympäristöasioissa.
- Diakonian yksi perustehtävä on tuoda toivoa ihmisen elämään niin, että asiakkaan omat voimavarat lisääntyisivät. Asiakas huolehtii omasta jaksamisestaan arjessa. Omien voimavarojen lisääntymisen myötä asiakas pystyy huomioimaan myös ympäristönsä ja kantamaan vastuuta siitä omalta osaltaan.
- Otetaan vastaan pieniä eriä kierrätystavaraa asiakkaille jaettavaksi ja toimitaan välittäjänä huonekalujen ja kodinkoneiden lahjoittajan ja asiakkaan välillä.

## 6.6. LÄHETYSTYÖ

### Lähetystyön ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

- Seurakuntalaiset käsittävät oman toimintansa ja kristillisen uskon merkityksen kansainvälisen ja maailmanlaajan oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa.
- Seurakuntalaiset kunnioittavat ja kohtelevat jo pienestä pitäen kaikkia ihmisiä samanarvoisina, Jumalan luomina, ulkonäöstä, varallisuudesta, rodusta, kansallisuudesta, kielestä ja kulttuurista riippumatta.
- Seurakuntalaiset ovat valmiita jakamaan omastaan ja toimimaan kaukaisen lähimmäisen hyväksi.
- Kaiken ikäiset seurakuntalaiset oppivat, että jokapäiväinen leipä on Jumalan lahja, joka on tarkoitettu yhteisesti jaettavaksi niin, että se riittää kaikille.
- Seurakuntalaiset kykenevät tekemään eettisesti ja teologisesti perusteltuja valintoja sekä näkemään valintojen maailmanlaajuisia seurauksia.
- Seurakuntalaiset ovat valmiita kohtuulliseen elämäntapaan, välttävät ruoan ja veden tuhlailevaa käyttöä.
- Seurakunta tukee kehitysmaissa ihmisten elinolosuhteita parantavaa työtä.
- Seurakuntalaiset iloitsevat ja ovat kiitollisia Jumalan luoman maailman monimuotoisuudesta, oppivat tuntemaan erilaisia kulttuureita ja ovat vuorovaikutuksessa eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa.

### Lähetystyön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

- Kerhoissa, kouluvierailuilla ja lähetystilaisuuksissa annetaan tietoa kehitysmaiden olosuhteista, puhtaan veden ja ravinnon merkityksestä sekä mahdollisuuksista vaikuttaa maailmanlaajuisesti olosuhteita parantavasti.
- Lähetysnäyttelyt.
- Lähetystyöntekijöiden vierailut.
- Vieraat lähetyskentiltä.
- Seurakunnan nimikkotyö useissa eri maissa Aasiassa ja Afrikassa ja seurakuntalaisten sitouttaminen sen tukemiseen.
- Rohkaistaan seurakuntalaisia kummitoimintaan lähetysjärjestöjen kautta
- Annetaan seurakuntalaisille konkreettisia mahdollisuuksia tukea ympäristöä ja ihmisten elinolosuhteita parantavaa työtä kehitysmaissa: mm. lähetysjärjestöjen keräykset, Onnenlahjat (SLS) merkkipäivämuistamisena lahjatavaroiden sijasta, Tasauspäivät.
- Kaiken ikäisille suunnatut keräykset: Käytetyt postimerkit SLS:n huutokauppaan, viljalangat ja tilkut käsityötalkoiden käyttöön, kirjakirppis
- Tapahtumat luonnon keskellä: lähetysseurat Ketturiutalla
- Seurakunta rukoilee lähetystyön ja lähetysmaiden ihmisten puolesta, rauhaa, joka-päiväistä leipää ja puhdasta juomavettä kaikille.
- Ruoan siunaaminen ja siitä kiittäminen yhteisissä kokoontumisissa.
- Lähetyssopeen ja myyjäisiin tehdään tuotteita kierrätys- ja luonnon materiaaleista.
- Retkipäivien rastipolut.
- Retkillä tutustutaan eri paikkakuntien nähtävyyksiin, luontoon ja historiaan

- Syysadon myyjäiset
- Ystävänpäivän ilta-ateria maahanmuuttajille muun seurakunnan kanssa.
- Lähetysjuhlien, –lounaiden ja muiden tarjoilujen järjestämisessä noudatetaan kohtuullisuutta, suositaan terveellisiä ja ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja.
- Seurakunnan työntekijät ja vapaaehtoistoimijat noudattavat työssään ympäristöarvoja, välttävät materiaalin tuhlausta, lajittelevat jätteet sekä noudattavat kohtuullisuutta kaikessa toiminnassa.
- Seurakunnan tuki lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan nostetaan vähitellen 3 % iin verotuloista

## 6.7. MUSIIKKITYÖ

Musiikin avulla voidaan tukea ihmisen koko persoonallisuuden kasvua. Musiikki toimii ilmailun ja tunteiden väylänä eri ikäkausina. Siksi musiikki on luonteva väline myös ympäristökasvatuksessa. Musiikin avulla voidaan luoda elämyksiä ja oppia ymmärtämään luontosuhdettamme.

### **Musiikkityön ympäristökasvatuksen konkreettinen toiminta:**

Heinolan seurakunnassa musiikki on osana kaikkien työmuotojen ympäristökasvatusta:

- Lauluilla voidaan opettaa lapsille asioita luonnosta.
- Rippikoulussa käsitellään luomakuntaamme musiikin keinoin.
- Luontoaiheiset virret tukevat luomakunta-aiheisia jumalanpalveluksia.
- Musiikki toimii mieltä virkistävänä elementtinä vanhustyössä.
- Musiikkityön eri muodoissa luontoteemat ovat esillä pitkin vuotta

## 6.8. SAIRAALASIELUNHOITO

### **Sairaalasielunhoidon ympäristökasvatuksen yleistavoite:**

Heinolan seurakunnan sairaalasielunhoito on evankeliumin viemistä niiden ihmisten luo, jotka eivät itse kykene muuten osallistumaan jumalanpalveluselämäänsä. Sairaalasielunhoidossa kohtaamme ihmisiä, joiden kyky huolehtia ja kantaa vastuuta omasta elämästään on rajoittunut tai he elävät toisten joka hetkisen avun varassa. Siksi sairaalasielunhoidossa keskeistä ei ole ympäristökasvatuksen näkökulmasta opettaa uusia toimintatapoja oman lähiympäristön suojeluun vaan pitää esillä kiitollisuutta kaikesta luodusta ja elämän pyhyden kunnioitusta. Sekä ihmiselämä että luonto ovat pyhiä. Ihmiselämällä on Jumalan luomisessa antama arvo, samoin luonnolla on oma arvonsa. Luonnon kauneus ja hiljaisuus tuo ihmiselle Jumalan tarkoittamaa iloa. Luonto on ollut aikanaan, ja on edelleen, monelle sairaalasielunhoidossa kohdatulle merkittävä osa omaa hengellisyyttä. Sairaalasielunhoidossa ei painoteta

niinkään ympäristökasvatuksessa tiedon, taidon tai tahdon osuutta vaan tunnetason suhdetta luontoon (vrt. lapsityön tavoitteissa: tunne, taito, tahto, toiminta ympäristökasvatuksessa) ja sitä turvaa, että Luoja pitää edelleen huolen luoduistaan ja luomakunnastaan sekä kaikissa ihmisen elämän että luodun ympäristömmen muutoksissa.

### **Sairaalasielunhoidon ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:**

- Sairaalasielunhoito toteutuu pääosin hartaushetkissä sisätiloissa. Nämä hartaushetket sisältävät usein musiikkia, Raamatun lukemista ja kuuntelemista sekä rukousta. Nämä kaikki; rukous, toisen ihmisen ja Jumalan sanan kuuntelu ovat myös ympäristön kannalta kestäviä lahjoja.
- Hartaushetkissä otetaan huomioon kirkkovuoden ajankohta, sairaalahartauksissa luetaan jumalanpalveluselämän ympäristöaiheisia tekstejä, vaikkapa luomakunnan sunnuntain.
- Enimmäkseen sairaalasielunhoito toteutuu tilanteissa, joissa ei ole mahdollisuutta viedä koolle olevia ihmisiä ulos, mutta hartauksiin voi tuoda palan luontoa. Vuoden-aikaan liittyen hartaudessa voi hyödyntää esimerkiksi pajun- tai havunoksan, kukan tai kiviä tai myös veden äänien kuuntelua. Sairaalasielunhoidossa on mahdollisuus avata puheen ja käsillä olevien luonnon materiaalien avulla ovi Luojan luomaan maailmaan, tehdä suljettu tila avarammaksi, avata näkymiä taivaaseen asti.
- Niissä tilanteissa, joissa kohtaamme vielä itsenäisesti omissa kodeissaan asuvia ihmisiä, on tärkeää muistella elämässä yleisesti kestäviä ja hyviä asioita, myös ympäristön ja luonnon näkökulmasta. Myös oman keskeneräisyyden ja syyllisyyden näiden asioiden äärellä voi turvallisesti kohdata evankeliumin hengessä. Tärkeä on pitää esillä myös tulevaisuuden ja toivon näkökulmaa, sitä että itse voi nyt tehdä jotain omassa ympäristössään: sähkölaitteiden sammuks, jätteiden lajittelu tai luonnon sadosta nauttiminen ja iloittamisen ovat luonnon arvostamista.

## **6.9. JUMALANPALVELUSELÄMÄ**

### **Jumalanpalveluselämän ympäristökasvatuksen yleistavoite:**

Vain olemalla esimerkillinen omissa toiminnoissaan voi seurakunta olla uskottava saarnatesaan ihmisen tehtävästä luomakunnan viljelijänä ja varjelijana. Seurakunnan työntekijöiden on siis näytettävä omalla esimerkillään konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta ja seurakunnan ympärivuotisessa toiminnassa on otettava huomioon luonto ja ympäristö.

## **Jumalanpalveluselämän ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:**

Ympäristöasiat pidetään esillä säännöllisesti jumalanpalveluselämässä, myös nuorten messuissa. Heinolan seurakunnassa vietetään vuosittain Luomakunnan sunnuntaita, minkä lisäksi järjestetään lukuisia ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia ja hartaushetkiä:

- Kylvösunnuntai (2. sunnuntai ennen paastonaikaa)
- Leipäsunnuntai (4. paastonajan sunnuntai)
- Kylvösiunaus (toukokuussa Lusin koululla)
- Eläinten joulurauhan julistus (Oinassillan metsässä Vierumäellä)
- Ketturiutan hartaus (heinäkuun 1. sunnuntai)
- Tähtiniemen jouluhartaus (yhdessä Heinolan ladun ja kyläyhdistys Sepän Tähden kanssa)
- Metsäkirkot rippileireillä ja partioleireillä.

Paastonajalla hiljennyttäessä pohditaan myös ympäristöasioita ja omia mahdollisuuksia tai voimattomuutta. Vastuuviikolla mietitään ihmisen vastuuta ympäristöstä ja muista luomakunnan olennoista.

## **Ympäristöaiheisia Raamatunkohtia:**

Kirkon kalenterin antamat aiheet Luomakunnan sunnuntaista (joku sunnuntai toukokuun ja lokakuun välillä):

Ps 104: (1-5)10-15, 27-30 tai Ps 19,2-7

1Ms 1,1-11 (12-13), 24-28 (29 - 30) 31 -2,3 tai

Hoos 4, 1-3 tai

Joel 2, 2 -24

Ilm 4,11

Jh 1, 1-4

Muita Raamatunkohtia:

1 Ms 1, 28 Jumala siunasi ihmiset

1 Ms 2, 3 Jumala siunasi sapatin (ihmisen tulee levätä, myös kotieläinten, vrt 2 Ms 20,9 ja 5 Ms 5, 14)

1 Ms 2, jossa Jumala pani ihmisen viljelemään ja varjelemaan Eedenin puutarhaa

1 Ms 9, jossa Jumala antoi lupaukset Nooalle ja hänen jälkeläisilleen, sateenkaari liiton merkinä ihmisille ja eläimille

3 Ms 25 sapatti- ja riemuvuosi, aiheena, että maa saisi levätä

5 Ms 22, 1-4 auttaa palauttamaan omistajalleen tämän eksyneet lampaat ja härät

5 Ms 22, 6-7 (juutalaisen opetuksen mukaan Raamatun pienin käsky, vrt Mt 5, 17-19, jossa Jeesus varoittaa purkamasta pienintä käskyä), jos löytää linnunpesän emon ja poikien kanssa, niin ota poikaset ja anna emon lentää pois.

5 Ms 23 hygienia, leirin puhtaus

5 Ms 14, 22-29, tuli jättää satoa köyhälle, muukalaiselle ja leskelle

5 Ms 15 velallisen vapauttaminen, köyhän auttaminen

5 Ms 20, 19 älä kaada hedelmäpuuta saartaessasi kaupunkia



Jes 24 konteksti: tuhon ja siunauksen näkymät koko maailmassa

Jes 65,17: Sillä katso, minä luon uudet taivaat ja uuden maan

Jes 66,22

Jer 12,4 konteksti: Israel, kasvikunta, linnut ja eläimet tuhoutuvat

Hoosea 4,1-4 konteksti: Israel, luonto tuhoutuu ihmisten syntisen elämäntavan tähden

Sef 1,14 (etc.) konteksti: Israel ja maailma, tuho

2 Pt 3, 13 maailman tuho ihmisten syntisen elämän vuoksi

Ilm 16 ym luvut kuten edellä

Mt 5 - 7 vuorisaarnan ohjeita

Mt 5, 17-19 pienin käsky

Mt 5, 43-48 ihmisen kohtelemien

Mt 6, 25-34 ihmisen suhde luontoon

Roomalaiskirje 8, 1-23; luomakunta huokaa alistettuna pelastettujen ilmestymistä. Yleensä Uuden testamentin ohjeita: tehdä kaikki Jumalan kunniaksi 1 Kor 10, 31, kaikki tapahtukoon rakkaudessa, kaikki uskossa, toivossa ja rakkaudessa 1 Tes 1, 3, Jeesuksen nimesessä Kol 3, 17 rukoillen, sydämestä Herralle, toisin sanoen kaikki elämää kunnioittaen, kuten luomisessa.

Evankelis-luterilaisen kirkon ympäristöstrategia rakentuu Raamatun opettamien arvojen tulkinnalle. Valistuksen aikana 1700-luvulla Pielisjärven kirkkoherrat Korpi-Jaakko (Jaakko Stenius vanh.) ja hänen poikansa Koski-Jaakko neuvoivat kansaa raivaamaan lisää peltoa korpeen ja perkaamaan koskia. Ajan hengen mukaisesti he toteuttivat Raamatun sanaa "...lisääntykää ja täyttäkää maa ja ottakaa se valtaanne." (1 Moos 1:28). Luonto oli voimavara, joka tuli valjastaa ihmisen täysimääräiseen käyttöön. Vuoden 1948 katekismuksen kristinopissa neuvotaan "Siihen kuuluu myös, että suojelemme luontoa ja kohtelemme eläimiä lempeästi." Tätä luonnonsuojelun vaatimusta perustellaan raamatunlauseella "Herra Jumala asetti ihmisen Edenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä." (1 Moos 2:15). Ihmisen tulee vastuullisena taloudenhoitajana varjella maailmaa eikä sortua luonnon tai eläinten riistämiseen.

Vuonna 2000 ilmestyneessä uudessa Katekismuksessa opastetaan seitsemännessä käskyssä: Älä varasta. Tätä käskyä selitetään, siten että "Ympäristön turmeleminen ja luonnon tasapainon järkyttäminen on varastamista tulevilta polvilta." Ihmisen suhde luomakuntaan on siis tasavertaista vuorovaikutusta, koska ihminen on osa Jumalan luomaa maailmaa. Seitsemännessä käskyssä tuodaan myös esille maailmanlaajuinen oikeudenmukaisuus, josta todetaan: "Jumalan luoma hyvyys on tarkoitettu kaikille. Rakkaus velvoittaa meitä huolehtimaan kaikkien toimeentulosta. Yhteinen vastuumme ulottuu koko ihmiskuntaan. Jos etsimme itsekkäästi omaa etuamme köyhien kustannuksella, varastamme niiltä, joiden elinehdot ovat kaikkein huonoimmat. Meidän on oltava valmiit tinkimään sekä henkilökohtaisesta että kansallisesta hyvinvoinnistamme."

## 7. TYÖMUOTOJEN VASTUUHENKILÖT

<b>TYÖMUOTO</b>	<b>VASTUUHENKILÖ</b>	<b>MUUT</b>
<b>VARHAISKASVATUS</b>	Heli Heikkilä	Riitta Konttinen
<b>VARHAISNUORISOTYÖ</b>	Sirkku Kovalainen	Jari Kovalainen
<b>NUORISOTYÖ</b>	Sirkku Kovalainen	Elina Pääkkönen Mika Vilkko
<b>AIKUISTYÖ</b>	Timo Lavoila	Tuulikki Ihalainen
<b>DIAKONIATYÖ</b>	Tarja Soppi	Maarit Kihlström
<b>LÄHETYSTYÖ</b>	Timo Lavoila	Tuulikki Ihalainen
<b>MUSIIKKITYÖ</b>	Kanttorit Simo-Pekka Rantala	Eero Kettunen Ville-Paavali Hytönen Jukka Tabell
<b>SAIRAALASIELUNHOITO</b>	Marjo Kujala	
<b>JUMALANPALVELUSTYÖ</b>	Simo-Pekka Rantala	Papisto

## **8. MUUN ORGANISAATION YMPÄRISTÖKASVATUS**

Henkilökunnan ympäristökasvatusta on kaikki henkilöstölle annettu ympäristöohjeistus ja järjestetyt ympäristötapahtumat. Myös sosiaalisesta kestävästä kehityksestä (työhyvinvointi) huolehtiminen on osa henkilökunnan ympäristökasvatusta. Heinolan seurakunnan sisäiseen ympäristökasvatukseen liittyvät asiat on määritelty Heinolan seurakunnan ympäristöohjelmassa vuosille 2014 – 2017.

## **9. MENETTELY SEURANNAN, ARVIOINNIN JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN JATKUVUUDEN TAKAAMISEKSI**

Vain harvat teot ympäristön hyväksi ovat kertaluonteisia. Seurakunnan toiminnalliset tavoitteet tuleekin luoda sellaisiksi, että niistä tulee luonteva osa seurakunnan toimintaa tästä eteenpäin. Uuden aloittaminen voi kertaluonteisesti edellyttää alkuun erityistä panostusta. Kaiken ei tarvitse olla valmista heti. Ympäristökasvatuksen toteutuminen on nähtävä myös vähittäisenä kehityksenä, pieninä askelina. Tätä kehitystä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Ympäristökasvatussuunnitelmassa mainitut toimenpiteet liitetään osaksi toiminnan suunnittelua ja -arviointia joka tehtäväalueella.

Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja toimenpiteitä laadittaessa ja toteuttaessa on syytä tarttua heti niihin epäkohtiin, joita tulee esille. Ympäristökasvatuksen toteutumisen esteenä olevat asiat on pyrittävä ratkaisemaan organisaation normaaleja vaikuttamisteitä pitkin. Tämän lisäksi huomattavat epäkohdat on syytä koota arvioinnin yhteydessä sekä saattaa kirjat päätäjien tietoon.

## 10. VINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

### 10.2. LUONNONSUOJELU

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Käsitellään luomiskertomusta elämyksellisesti. Luomiskertomus ja käskyt ovat hyvä kiinnekohta aiheille. Luontoteeman ympärille saa helposti eettistä keskustelua.
- Rakennetaan metsään alttari luonnonmateriaaleista ja pidetään ympäristöaiheinen hartaushetki
- Käsitellään tilaisuuksissa ja kerhoissa ympäristöasioita, esimerkiksi eläinten oikeuksia, kierrätystä ja ihmisen vastuuta luonnosta.
- Valitaan luomakunnan varjeluun liittyviä virsiä (esim. virret 455, 463, 567, 576 ja 602) ja järjestetään luontoaiheisia laulutilaisuuksia.
- Valitaan jumalanpalveluksiin ja hartauksiin erityisesti luonnonsuojeluun ja kansojenväliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvät rukouksia ja virsiä (esim. synnintunnustus nro. 14, virsikirjassa nro 713 sekä otsikon "Luonto, työ ja kulttuuri"
- Pidetään ympäristöteemainen ulkoilmahartaus esimerkiksi hautausmaalla tai metsässä tai järjestetään sadonkorjuujumalanpalvelus.
- Pyydetään ympäristöteemalliseen tilaisuuteen ulkopuolinen alustaja esimerkiksi jostain kansalaisjärjestöstä tai sovitaan yhteistyöstä esimerkiksi kunnan ympäristösihteerin tai ympäristötoimiston kanssa.
- Kerätään materiaaleja luonnosta vaikka retkeillessä. Opetellaan, mitä ja mistä voi kerätä.
- Askarrellaan luonnonmateriaaleista. Tehdään vaikkapa auenneista kävyistä käpykukkia liimaamalla lastuja koloihin terälehdiksi.
- Tehdään pienoismetsä tai taulu erilaisista luonnonmateriaaleista alustalle.
- Otetaan jokamiehen oikeudet kerhojen, retkien tai leirien yhdeksi teemaksi.
- Järjestetään luontoretki tai vaellus ja nautitaan eväitä nuotion äärellä. Hyödynnetään lähilaavuja.
- Järjestetään marja- tai sieniretki ja otetaan sieni- ja lintuoppaita mukaan.
- Järjestetään sienikurssi.
- Harjoitellaan leirillä mato-ongen tekemistä ja kalastetaan.
- Tehdään luontopolku, jonka teemana on luominen, luomakunnan viljely ja varjelu.
- Tehdään luontopolku, jossa opetetaan kierrätystä, jätteenkäsittelyä yms.
- Annetaan lahjaksi puun tai kasvin taimi kylään tai kastekotiin mentäessä.
- Kirjoitetaan lehtiin artikkeleita tai mielipidekirjoituksia ympäristöasioista.
- Valmistetaan leireillä ja kerhoissa linnunpönttöjä (pojillekin mukava ja toiminnallinen askarteluvaihtoehto).
- Askarrellaan linnuille maittava joululahja. Tyhjään, pestyyn maitotölkkiin laitetaan rautalanka tai naru pystyyn, jossa on ankkurina puukeppi tölkin pohjaa vasten. Suolattomia pähkinöitä, jyviä ja siemeniä kaadetaan purkkiin 23 dl. Suolatonta kovettuvaa rasvaa, esim. munkinpaistorasvaa sulatetaan ja kaadetaan maitotölkkiin jyvien päälle, niin että ne peittyvät. Kun rasva on kovettunut, purkki revitään talikuution ympäriltä varoen pois. Rautalanka tai naru toimii ripustimena.
- Tehdään valokuvaus tai maalausretki luontoon.

- Osallistutaan hautausmaan talkoisiin.
- Järjestetään tai osallistutaan hautatoimen järjestämään hautausmaan perennakierrokselle.
- Tehdään erilaisista luonnonmateriaaleista maataideteoksia. Materiaaliksi voi valita esimerkiksi kivet, joita voi lajitella koon, värin tai muodon mukaan. Ne voidaan asettaa muodoiksi, yhdistellä muihin materiaaleihin tai niistä voi tehdä rakennelmia. Teokset voivat olla käsitteellisiä, abstrakteja, kuvitteellisia, kertovia tai vertauskuvallisia. Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita
- Leikitään metsässä, tunnustetaan kasveja ja puita sekä leikitään ”metsästä löytyvillä leluilla”.
- Hyödynnetään ’Metsä vastaa’ -sivuston materiaaleja: Rakennetaan luontopolku valmiiden rastiavien avulla, käytetään luontoretkeillä valmiita työkortteja tai askarrellaan ja leikitään sivuston ohjeiden mukaisesti ([www.metsavastaa.net](http://www.metsavastaa.net) opettajat ja oppilaat)
- Käpyjen keräyskilpailu on hyödyllistä ajanvietettä, sillä samalla saadaan kerättyä talteen askartelumateriaaleja. Kuka löytää suurimman ja tai söpöimmän pikkukävyn?
- Tehdään maatumiskoe (voidaan toteuttaa parhaiten kerhossa). Maahan haudataan syksyllä erilaisia jätteitä. Kuoppa kaivetaan auki keväällä ja tutkitaan, mitä on jäänyt jäljelle. Kysy maanomistajalta tai piha-alueen hoitajalta lupa.
- Tehdään kesäleirillä suodatuskoe. Ryhmille annetaan purkki ja pohjaton maitotölkki. Kukin ryhmä kerää erilaisia materiaaleja maitotölkkiinsä; yksi ryhmä sammalta, yksi heinää, yksi risuja, lehtiä, kiviä... (Huom. maanomistajalta lupa.) Maitotölkin nokka avataan, avonainen pohja käännetään ylöspäin ja tyhjä purkki laitetaan koko komeuden alle. Eri materiaaleilla täytettyihin tölkkeihin kaadetaan kuraista vettä ja tarkastellaan lopputulosta; minkä ryhmän purkkiin valuu puhtainta vettä. Siivotaan sotkut yhdessä.
- Öljyntorjuntakoe on myös leirihupia. Ryhmille annetaan pesuvadit, joihin luodaan ekokatastrofi lorauttamalla ruokaöljyä. Ryhmät saavat kokeilla erilaisia torjuntakeinoja ja katastrofin rajauskeinoja. Öljyä voidaan kokeilla imeyttää eri materiaaleihin, sekoittaa öljyä veteen tai kemiallista puhdistusta saippualla (saippualla ongelma näyttää häviävän, mutta todellisuudessa se muuttaa vain muotoaan.) Siivotaan sotkut yhdessä.
- Lumensulatuskoe onnistuu hyvin leirillä ja myös kerhossa, jos ei ota liian suurta sulatettavaa lumikimppaletta. Sulatettava lumi otetaan kulhoon ja odotellessa puuhataan muuta. Vesi kaadetaan läpinäkyvään astiaan ja tarkastellaan, mitä epäpuhtauksia lumessa onkaan ja mietitään mistä ne ovat lumeen tulleet. Pohditaan myös, mitä jokainen voi tehdä, jotta saasteet vähenisivät.
- Maalataan kerhoikkunaan maisema saippualla ja vesiväreillä tai pullopeiteväreillä. Kun luonnon asu vaihtuu ajan myötä, myös maisemamaalausta muutetaan.
- Hankitaan kerhokasvi, jota jokainen vuorollaan hoitaa. Taimen myös voi istuttaa maitto, säilyke- tai viilipurkkiin.
- Ryhdytään kasvattamaan kukkia. Käytettyjä saviruukkuja voi hakea hautausmaan työntekijöiltä ja niitä voi maalata oman maun mukaan ja kylvää kukkia vaikka äitienpäivälahjaksi.
- Tehdään aarrekartta kerhon tai leirikeskukseen ympäristöstä. Aarteena voi olla pieniä lahjoja, iltapalatarvikkeet, lettutaikina, pelivälineet yhteiseen peliin tms.

- Salapoliisit pihapiirin laitamilla: etsitään missä kohti kulkee raja, jossa ei ihmisen aiheuttamat jäljet tai kuluminen enää näy luonnossa.

### 10.3. JÄTTEIDEN LAJITTELU

- Jätteiden lajittelua voidaan opetella kaikessa toiminnassa; pikkulasten kerhoista varttuneiden ryhmiin. Myös kerhotilaan järjestetään lajitteluja kierrätyspiste, jotta lajittelua voi opetella käytännössä.
- Opetellaan kompostointia.
- Järjestetään tarpeettomien tavaroiden tai lelujen vaihtopäivä.
- Keskustellaan käytännön toimenpiteistä, joilla on positiivinen vaikutus ympäristöön, esimerkiksi mitä vaihtoehtoja on muovisille tuotteille ja kuinka tulee lajitella jätehuoltomääräysten mukaisesti.
- Kerhoihin voi ottaa uusiokäyttöön pilttipurkkeja, lasipulloja, nappeja jne. Hyödynnetään jogurttipurkit vesiväri- ja liimakuppeina ja jäätelötikut liimatikkuina. Käytetään wc- tai talouspaperirullia askartelumateriaalina.
- Virkataan muovikasseista mattoja tai punotaan kahvipaketeista kasseja, joita käytetään säännöllisesti.
- Tehdään kauppakassi tai hedelmäpussi, joita käytetään säännöllisesti.
- Tehdään retki kaatopaikalle, kierrätyskeskukseen tai kirpputorille.
- Keskustellaan, mitä ongelmajätteet ovat ja miten ne pitää oikeaoppisesti hävittää.
- Tehdään sanomalehtisilpusta esim. lumiukkoja rypistämällä ensin paperit sopiviksi palloiksi ja liimaamalla päälle valkoisia suikaleita. Lopuksi lumiukko maalataan ja koristellaan
- Pidetään ompeluseura: uudistetaan omia tai kierrätettyjä vaatteita tai niistä tehdään jotain aivan uutta.
- Leikataan käytetyistä vaatteista askarteluihin valmiita tilkkuja tai matonkuteita, joista voi tehdä pienoistryyjä, verkkokasseja, punoa vöitä jne.
- Tehdään linnunruokintateline maitopurkista.
- Askarrellaan säilykepurkeista kynäpurkki tai tuikkukuppi.
- Askarrellaan pilttipurkeista tuikkulyhty tai enkeli.
- Haetaan hautausmaan työntekijöiltä käytettyjä lasisia hautakynttilöitä. Maalataan ja koristellaan ne uusiokäyttöön.
- Pidetään roskan uusi elämä –tietovisailu. Pyydetään ryhmää keksimään mahdollisimman monta uutta käyttötarkoitusta jollekin käytöstä poistetulle tuotteelle tai vaikka käytetyille maitotölkille.
- Lähetysten kirpputori kokonaisuutena on mahtava ympäristökasvattaja: kulutuksesta kierrätykseen. Innostetaan uusia vapaaehtoisia kirpputorin toimintaan.
- Ostetaan tai pyydetään lahjoituksina kirpputoreilta kaupaksi menemättömiä materiaaleja erilaisten kerhojen käyttöön.
- Uusiokäytetään toimistojen ja muiden seurakunnan tilojen paperiroskat esim. askartelussa silppuna tai käsintehdyn paperin valmistuksessa, paperimassatöissä, veistoksissa, reliefeissä.
- Valitaan tiedotteiden painatukseen kierrätysmateriaaleista tehtyjä papereita ja ympäristöystävällisiä painovärejä.

- Vähennetään paperin käyttöä toimistossa tietoisesti. Ylimääräisten kirjeiden tai rip-pikoulun oppitunneilla tai kerhoissa jaettavien monisteiden määrää voidaan vähentää jonkin verran toiminnan siitä kärsimättä. Kopioimalla kaksipuolisesti ja kaksi sivua samalle arkille paperin määrää voidaan vähentää oleellisesti.
- Hyödynnetään käytetyt kirjekuoret uudelleen sisäisessä postissa ja tehdään turhista monisteista muistilappuja.
- Otetaan kirjekuorista postimerkit talteen ja lähetetään ne SLS:aan huutokaupattaviksi. Myös seurakuntalaiset voidaan kutsua mukaan postimerkkitalkoihin.
- Jäädätetään lyhtyjä ämpärissä tai maitotölkeissä. Säilyketölkistä voi tehdä palamatoman lyhdyn rei'ittämällä peltiä nauloilla.
- Pyydetään leiriläisiä ottamaan omat käsipyyhkeet leireille mukaan, jotta tarvitsisi käyttää paperisia käsipyyhkeitä mahdollisimman vähän. Lastenleireillä ja kerhoissa paperipyyhkeet voi puolittaa.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Tehdään roskienkeruuretki: Siivotaan vaikka jokin huolenpitoa kaipaava, yhteisesti käytetty puisto, tienpätkä, ulkoilureitti, metsikkö... Alue kannattaa olla lähellä kerho- tai kokoontumistilaa, jotta alueen siisteyttä voi helposti ja hauskasti tarkkailla jatkosakin.
- Askarrellaan tsegetsege –soittimia, rautalangoista ja tyhjistä säilyketölkeistä afroautoja, jätelangoista guatemalalaisia huolinukkeja.
- Duunaustyöpaja: omia tai kierrätettyjä vaatteita tai tavaroita uudistetaan tai niistä tehdään jotain aivan uutta.
- Rölliipeikko–jäteaskartelu: Kasaamataide, kollaasi tai sekatekniikka töitä voidaan tehdä roskista.
- Rakennetaan Röllin pesä luonnosta löydetyistä materiaaleista. Vai tehdäänkö Röllikylä?
- Röllikylässä tapahtuu kummia: Tehdään vahasta, savesta, paperimassasta, luonnonmateriaaleista Röllihahmoja. Kehitellään juoni tarinaan, mitä tapahtuu Röllikylässä. Kuvataan vaihe vaiheelta lavastetut kuvat, joissa itse tehdyt hahmot seikkailevat. Puhekuplat liitetään tulostettuihin kuviin. Röllikylän tapahtumat voidaan myös kuvata videolle, mutta filmi kannattaa leikata jo kuvatessa

#### 10.4. KESTÄVÄ KEHITYS

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Järjestetään ympäristömerkkietovisa: Kuinka monta erilaista ympäristömerkkiä tunnistat?
- Kootaan mainosraati ruotimaan lehtien mainoksia. Kiinnitetään huomio mm. siihen saako kuluttaja selville, kuinka ympäristöystävällinen tuote on ja miten ja missä se on valmistettu. Tutustutaan samalla ympäristömerkintöihin. Millä perusteella niitä annetaan tuotteisiin? Kuinka paljon lähikaupan tuotevalikoimassa on näillä merkeillä varustettuja tuotteita?

- Puhutaan lämpimän veden käytön vähentämisestä ja koetetaan edetä sanoista tekoihin.
- Keskustellaan keinoista, joilla arkielämässä voi helposti säästää sähköä ja vettä. Tilaisuuteen voidaan kutsua myös ulkopuolinen alustaja.
- Hankittaessa tavaroita kiinnitetään huomiota laatuun. Ostanko laadukasta, joka kestää tai on korjattavissa vai kertakäyttöistä? Voi myös miettiä, onko hankinta ollenkaan tarpeellinen, vai saisiko jostain lainaan tai voiko sen hankkia yhteisesti.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Työmuodoilla olevia leluja, pelejä, kirjoja ja muuta materiaalia kierrätetään taloudellisesti käyttäjältä toiselle.
- Puhutaan lasten lähetysnäyttelyssä veden merkityksestä ja sen saannin avustamisesta.
- Jätteseuranta kotona tai kerhotilalla: Kuinka paljon tulee sekajätettä ja kierrätettävää jätettä?
- Sähköpihi: Kaikki saavat roolin olla pihejä. Tarkastetaan kerhotilan tai kodin sähkölaitteiden sähkönkulutus määrät. Miten voisi säästää sähköä?

## 10.5. YHTEISVASTUU

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Rakkauden, kunnioituksen ja sitoutuneisuuden kehittäminen on tärkeää. Työn jatkuvuuden kannalta seurakuntalaisten sitoutuneisuus on välttämättömyys. Vapaaehtoisia pitää myös huoltaa, järjestää virkistysmahdollisuuksia ja tukea.
- Kehitellään osallistumistapoja, jotta lähimmäinen tulisi autetuksi kaukana ja lähellä.
- Hyödynnetään Kirkon Ulkomaan avun materiaaleja sekä aineistopankin toimintaideoita.
- Osallistutaan kirkon vastuuviikolle lokakuussa.
- Toteutetaan Kirkon Ulkomaanavun Toivon vaellus (kts. [www.kua.fi](http://www.kua.fi)).
- Innostetaan eri ikäisiä osallistumaan Yhteisvastuu –keräykseen ja tarjotaan erilaisia mahdollisuuksia olla avuksi.
- Yhteisvastuukeräykseen liittyvässä tiedotuksessa kerrotaan Reilusta kaupasta ja vastuuviikon teemoja hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan.
- Ensiaputaidot voi olla kerhokerran teema. Myös auttamishalukkuuteen voidaan vaikuttaa, kun taidot ovat ajan tasalla.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Käyttäytymismallien opettelu aloitetaan jo pienestä pitäen. Seurakunnan työntekijöiden tulee näyttää esimerkkiä, joten etenkin lasten ja nuorten parissa toimivilta työntekijöiltä ja vapaaehtoisilta vaaditaan hyvää käytöstä.
- Kotikortti on kerhossa tehty kortti, johon kerätään sovittuna aikana merkintöjä itse tehdystä kotitöistä. Hyvä aika on viikko tai kaksi.



- Ystävänäpäivän nuortenillat, kerhot, tapahtumat, vierailut.
- Erilaisissa laitoksissa käydään vierailulla.
- Lähetystyöstä ja kaukaisista lähimmäisistä kertominen on tärkeää. Lapsia voi kutsua esim. elämykselliseen lähetysnäyttelyyn. Kerhoihin voi myös kutsua lähetystyöntekijän kertomaan työstään.
- Leireillä ja kerhoissa opetellaan toimimaan erilaisten ihmisten kanssa, kunnioittamaan muita ja oppimaan toisilta.
- Kerhokummi tai -mummi.
- Talotarkastus on hauska tutkimusmatka talon käyttäjiin. Haastatellaan kerhotilan, kirkon, seurakuntatalon käyttäjiä. Miksi ja kuinka usein he käyvät siellä, kenen kanssa, mitä siellä tapahtuu silloin, mitä haluaisivat muuttaa tai kehittää, mikä häiritsee, aikooko tulla uudestaan.

## 10.6. EETTINEN KULUTTAMINEN

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Mistä voisi luopua ja millä perusteella valitsen ostokseni –keskustelu. Painavatko eettiset tai luonnonarvot valinnoissa? Hankitko kestävä, korjattavissa olevaa vai kertakäyttöistä?
- Otetaan Reilun kaupan järjestelmä ja tuottajat mukaan seurakunnan esirukouksiin tai käsitellään Reilun kaupan viljelijöiden elämää saarnassa tai hartauksissa. Virikkeitä ja viljelijätarinoita löytyy Reilun kaupan edistämisyhdistyksen kotisivuilta osoitteesta ja esitteistä.
- Ostetaan Reilun kaupan tuotteita ja keskustellaan niistä kokoontumisissa.
- Pyydetään jostain järjestöstä alustaja kertomaan eettisestä kuluttamisesta ja Reilusta kaupasta.
- Järjestetään lauluilta oikeudenmukaisuuden temasta esimerkiksi kuorossa, piireissä tai nuorten illoissa.
- Onnen –lahjakortti tai Toisenlainen Lahja on hyvä lahjaidea. Turhan krääsän sijasta voi antaa esim. SLS:n vaihtoehtolahjakorttina vaikka raikasta vettä, jolloin tuetaan 20 eurolla kehitysmaan vesiprojekteja. Mietitään myös muita aineettomia tapoja antaa läheisille lahjoja.
- Tutustutaan kerhoissa vaikkapa Vastuullisen ostajan ruokaostoskirjaan, toimittanut Ulf Särs. Myös internetistä löytyy useita vastuullisen ostajan oppaita.
- Kootaan ostoskori, johon kerätään Reilun kaupan tuotteita tai luomutuotteita. Tehdään hintavertailuja ja makutestejä Reilun kaupan tuotteet tai luomu vastaan ns. tavalliset tuotteet.
- Haastetaan yhteistyötahoja ja seurakuntalaisia siirtymään Reilun kaupan kahviin ja teehen vähintään Reilun kaupan viikkojen ajaksi lokakuussa.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Kokkikerhon kerholaiset voivat mennä kerhonohjaajien mukaan joku kerta kauppaan. Siellä voidaan opetella asiointia kaupassa, järkevää ostamista, hintaja laatuver-

tailua. Myös kotimaisuuden, lähiruuan ja luomun tarkastelu onnistuu yhteisellä kauppareissulla.

- Mistä voisin luopua toisten hyväksi? Haluaisiko vaikka kerholaiset olla syömättä karkkia viikon ja lahjoittaa näin säästyneet karkkirahat valitsemaansa avustuskeräykseen?
- Tehdään mainoksen vastamainos; suunnitellaan kerhossa juliste, joka ohjaa vastuulliseen kuluttamiseen.
- Teetetään rippikoululaisilla ryhmätyö Reilun kaupan perusteista kansainvälisen diakonian oppitunnilla. Materiaaliksi sopivat esimerkiksi Reilun kaupan perusesitteet, joita voi tilata nettilomakkeella
- Vanhat konstit on monesti paremmat kuin pussillinen uusia. Voidaan tutkia itse tehden ja kokeillen vanhoja työskentelytapoja ja tarvekalujen tekoa. Pyydetään vieraaksi joku vanhempi henkilö, joka kertoo miten ennen tehtiin, kun ei ollut sitä taikka tuota tavaraa tai konetta.

## 10.7. KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Harrastetaan kirkkobongausta: Retkillä tutustutaan matkan varrella ja määränpäässä oleviin kirkkoihin ja kappeleihin. Valokuvataan kirkkoja ja etsitään tietoa niiden historiasta.
- Kotiseurakunta tutuksi: Järjestetään retkiä kappeleihin ja hautausmaihin. Tutustutaan niiden historiaan, kasvillisuuteen ja kulttuuriperintöön.
- Tutkitaan hautausmaiden vanhoja hautamuistomerkkejä. Mitä ne kertovat entisajan elämästä?

Eryteisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Omasta kotikirkosta kuuluu leikki ja laulu. Leikki on tilan havaitsemista ja maailman haltuun ottoa, vakavaa ja hauskaa. Kirkossa saa olla.
- Havaittuun ympäristön epäkohtaan pureudutaan tiedon ja erityisesti toiminnan avulla, näin nuoret kartuttavat ja kehittävät toimintatapojaan. Samalla heidän usko omiin toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa vahvistuu ja tunneside ympäristöön voimistuu. Innostetaan kaikkia miettimään yhdessä, mistä tämä johtuu. Onko jossain asiat toisin ja mistä syystä? Voitaisiinko asiaa lähteä muuttamaan? Miten? Ketkä? Mistä tietoa? Mitä maksaa? Materiaalit? Aikataulut?
- Salapoliisit kirkossa: Kirkkosalista otetaan valokuvia. Lasten tehtävä on löytää kirkkotilasta kuvatut kohteet, näin lapset pääsevät tutkimaan yllättävistä kuvakulmista kotikirkkooan. Kuvia kannattaa ottaa läheltä ja kaukaa, helposti tunnistettavista kohteista ja sitten vähän haasteellisempia.
- Aistit auki kirkossa: Millaisia tuoksuja löydämme? Miltä tuoksu ehtoollisviini, tuohus, kukat...? Miltä katto näyttää, kun sitä katsoo selällään? Onko vihkiryijy karhea vai ihanan pehmeä? Löytyykö oma lempiväri kirkkotaideteoksesta tai liturgisista väreistä? Millaisia ääniä kuuluu? Miltä hiljaisuus kuulostaa? Missä kohtaa lattia tai seinä on kylmin, karhein, silein tai kaunein?

- Millainen on unelmien leikkipaikka, kerhotila tai kirkko? Maalataan, kerätään kollaasi, muovavillaan tai rakennetaan pienoismalli aiheesta.
- Annetaan lapselle kamera, jotta hän saa itse ottaa kuvia siitä, mikä kiinnostaa häntä ja aivan omasta näkökulmasta ja valitsemastaan kuvakulmasta. Kuvista voi tehdä näyttelyn ja niistä voi keskustella.
- Alttaritaulu, fresko, reliefi tai veistos ansaitsee myös huomion. Mitä näet? Millainen tunnelma siinä on? Mitä siinä tapahtuu? Yksityiskohtien (esim. joku kuvan henkilö, tai veistoksen reikäiset ja runnellut kädet) etsiminen ja pohtiminen; miksi ne ovat juuri sellaiset, mitähän se voisi tarkoittaa. Raamatunkertomusten ja taideteosten yhtymäkohdat ovat myös hyvä keskustelun aihe.
- Leiri- ja retkipaikoiksi valitaan turvallisia ympäristöjä. Pihan, sisäilman, välineiden ja ympäröivän luonnon tilaa ja toimintamahdollisuuksia tarkastellaan valittaessa kohdetta.
- Yhteisen omaisuuden arvostus on vaikkapa sitä, että jos jotain menee rikki, niin siitä kerrotaan heti. Olipa se sitten ollut vahinko tai rikottu tahallaan. Homma korjataan yhdessä ja jos ei osata, niin pyydetään apua.
- Suomen, suomalaisuuden, isänmaan ja Suomen lipun arvostusta voidaan välittää nuorille.
- Talotarkastus –leikissä voitte valita jokaiselle jonkin roolin (työntekijä, kerholainen, nuori, aikuinen, eläkeläinen, ensikertaa vieraileva... ), jonka ”silmin” koette tilan. Eläytykää rooleihinne ja miettikää miten rakennus vastaa tarpeisiin ja onko se luonnon kanssa tasapainossa. Mitä miellyttävää ja epämiellyttävää löydätte? Mikä on viihtyisää? Mitä ikkunoita näkyy? Millaisia värejä ja muotoja talossa on? Löytyykö ekoajattelua? Miten ihmisten kanssakäyminen näkyy talossa?
- Sokkokuljetus: parit kuljettavat toisiaan ympäri rakennusta. Kuljettaja ohjaa sokkoa jonkin aikaa ja pysäyttää sokon jonkin esteen, esineen tai rakenteen eteen. Sokon tehtävä on tunnustelemalla päätellä, missä kohden rakennusta he ovat.
- Piirretään kirkko sisältä tai ulkoapäin, paikanpäällä tai ulkomuistista.
- Piirtäkää pohjapiirros ja kartta esim. kerhotilasta ja sen pihapiiristä ulkomuistista. Vertailkaa valmiita piirroksia. Kaikki eivät muista samalla tavalla kaikkia rakenteita ja yksityiskohtia. Onko jokin kaikkien mielestä tärkeä asia jokaisessa piirroksessa (esim. askartelupöytä, liukumäki, kerhoalttari... )
- Majan voi suunnitella yhdessä, miettiä soveltuvia materiaaleja, rakentaa sisälle tai ulos. Sisällä voi kuiskutella, syödä eväitä, pitää hartauden...

## 11. YMPÄRISTÖKASVATTAJAN KYMMENEN KULTAISTA OHJETTA

1. Muista asioiden moninäkökulmaisuus.
2. Luo positiivinen ilmapiiri.
3. Älä korosta liikaa kielteisiä, pelottavia asioita.
4. Muista 'Pisaroista muodostuu meri' -periaate eli pienikin teko ympäristön suojelemiseksi on tärkeä. Kun pelastat puun, olet pelastamassa maailman metsiä.
5. Luo yhteisen sitoutumisen henki. Ympäristöasiat eivät ole ekoväen tai luontoväen asioita, vaan meidän kaikkien.
6. Kuuntele huolellisesti ja kunnioittavasti vastaväitteitä, jotta oma vastauksesi olisi oikein perusteltu vastaanottajan kannalta.
7. Luo positiivinen tulevaisuuden kuva, sen uhallakin, että itse näet asiat joskus synkinä.
8. Kytke ympäristövastuuseen sitoutuminen kuulijoillesi siten, että huomioit heidän omat arvolähtökohtansa.
9. Käytä kaikkia mahdollisia keinoja, taiteesta tieteeseen.
10. Anna kuulijoidesi löytää itse vastaukset, näkemykset ja siten sitoutumisen mahdollisuus.

*Lähde: Riitta Wahlström 1993*

( <http://cc.joensuu.fi/~kentz/silva/tehtavat.html>).

## 12. LINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

- [www.sykse.net/sykse/linki.htm](http://www.sykse.net/sykse/linki.htm)
- Ajatuksia seurakunnan ympäristöryhmille (varsinkin nuorisotyötä varten) [www.evl.fi/kkh/to/kdy/kirrhakkinen.htm](http://www.evl.fi/kkh/to/kdy/kirrhakkinen.htm)
- Energiensäästö [www.motiva.fi/fi/julkaisut](http://www.motiva.fi/fi/julkaisut), [www.energiansaastoviikko.fi](http://www.energiansaastoviikko.fi)
- Fiksu tuottaa vähemmän jätettä [www.ytv.fi/FIN/fiksu](http://www.ytv.fi/FIN/fiksu)
- Kestävä kehitys <http://www.edu.fi/teemat/keke/>
- Metsät (paljon hyviä toiminta- ja askarteluideoita ja materiaalia luontopoluille tai metsäretkille)
- [www.metsavastaa.net/opettajat\\_oppilaat](http://www.metsavastaa.net/opettajat_oppilaat),  
[www.metsavastaa.net/tarhoille\\_jakerhoille](http://www.metsavastaa.net/tarhoille_jakerhoille)
- Ympäristöasiat  
[www.tampere.fi/ekokumppanit/moreenia/oppimateriaali/index.html](http://www.tampere.fi/ekokumppanit/moreenia/oppimateriaali/index.html),  
[www.wwf.fi/ymparisto/ymparistokasvatus/](http://www.wwf.fi/ymparisto/ymparistokasvatus/)
- Ympäristömerkki [www.sfs.fi/joutsen](http://www.sfs.fi/joutsen)
- Ongelmajätteiden käsittely <http://www.ongelmajate.fi/>
- Eettinen kuluttaminen, [www.eettinenvalinta.fi](http://www.eettinenvalinta.fi), [www.eettinenkuluttaja.net](http://www.eettinenkuluttaja.net),  
[www.kaapeli.fi/opus/](http://www.kaapeli.fi/opus/)
- Globaalikasvatusta, lainattavia näyttelyitä ja kuvakertomuksia  
[global.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15812&contentlan=1&culture=fiFI](http://global.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15812&contentlan=1&culture=fiFI)
- Kehitysyhteistyön palvelukeskus [www.kepa.fi/](http://www.kepa.fi/)
- Kirkon Ulkomaanapu [www.kua.fi](http://www.kua.fi)
- Kirkon ulkomaanavun toisenlainen lahja [www.toisenlainenlahja.fi](http://www.toisenlainenlahja.fi)
- Maailmankoulu (kattava linkkilista mm. ympäristö- ja kansainvälisyyskasvatuksesta) [www.maailmankoulu.fi/materiaali.html](http://www.maailmankoulu.fi/materiaali.html)
- Rauhantalkoot [www.ykliitto.fi/maakansa/rauhantalkoot/index.html](http://www.ykliitto.fi/maakansa/rauhantalkoot/index.html)
- Reilu kauppa [www.reilukauppa.fi](http://www.reilukauppa.fi)
- Arkkitehtuurikasvatus opetusaineistoa [www.ampiainen.fi](http://www.ampiainen.fi),  
[www.arkkitehtuurikasvatus.fi/opetusaineistoa.php](http://www.arkkitehtuurikasvatus.fi/opetusaineistoa.php)
- Kasvit – elävää kulttuuriamme [www.edu.fi/oppimateriaalit/kasvikulttuuri/index.htm](http://www.edu.fi/oppimateriaalit/kasvikulttuuri/index.htm)
- Kestävät yhdyskunnat [www.edu.fi/teemat/keke/yhdyskunnat/index.html](http://www.edu.fi/teemat/keke/yhdyskunnat/index.html)
- Rakennusperintö [www.rakennusperinto.fi](http://www.rakennusperinto.fi)
- Suomen Kirjallisuusseuran opetusmateriaaleja [www.finlit.fi/tietopalvelu/paketit.htm](http://www.finlit.fi/tietopalvelu/paketit.htm)

## **LÄHTEET:**

Heinolan seurakunnan ympäristökatselmus. 2009. Koonnut Eija Leskinen. Heinolan seurakunta.

Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2010 - 2013. 2009. Koonnut Eija Leskinen. Heinolan seurakunta.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja. 2005. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus. Edita Prima Oy. Helsinki.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja. 2012. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:1

Rovaniemen seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma. 2008. Työryhmä Pirita Bucht, Sirpa Hiilivirta, Sanna Kerola, Sanna Kopra, Markku Kukkonen, Seija Luomaranta, Merita Orell-Kiviniemi, Elina Rask-Litendahl. Rovaniemen seurakunta.

Seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelman perusteet. 2008. Espoon seurakuntayhtymä.

Turun ja Kaarinan Seurakuntayhtymä, Ympäristökasvatussuunnitelma. 2008. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä.

***Hän rakastaa ja siunaa tietä  
ja antaa teidän kasvaa suureksi kansaksi.  
Hän siunaa teidän jälkeläisenne,  
maanne hedelmät, viljanne, viininne ja öljynne  
ja tekee suuriksi teidän karjalaumanne siinä maassa,***

*jonka hän on esi-isillenne vannomallaan valalla luvannut teille.*  
**5. Moos. 7:13**